

SPECYFICZNE METODY I FORMY PRACY Z DZIECKIEM W WIEKU PRZEDSZKOLNYM W ZAKRESIE EDUKACJI PRZYRODNICZEJ

Dzieciństwo jest okresem intensywnych zmian rozwojowych zarówno w organizmie jak i psychice dziecka. Warunkują je zadatki genetyczne decydujące o indywidualności biologicznej dziecka. Duże znaczenie ma dorastanie w konkretnych warunkach środowiska społecznego. Istotna jest własna aktywność dziecka rodząca się z różnych bodźców. Obraz zmian rozwojowych informuje o postawach i cechach dziecka, z którymi pracuje pedagog. Pojęcie rozwoju bywa różnie definiowane. Słownik j. Polskiego podaje dwie definicje tego pojęcia w znaczeniu ogólnym i biologicznym. To pierwsze określane jest jako proces przeobrażeń, zmian, przechodzenia do stanów lub form bardziej złożonych lub pod pewnym względem doskonalszych. W znaczeniu biologicznym jest to: "proces zmian morfologicznych i fizjologicznych stopniowo zachodzących w organizmach w ciągu życia osobnika lub w kolejnych pokoleniach - pod wpływem czynników dziedzicznych oraz wpływem środowiska zewnętrznego". Cytowane w literaturze definicje encyklopedyczne wyjaśniają rozwój jako "wszelki długotrwały proces kierunkowych zmian, w których wyróżnić można prawidłowo po sobie następujące etapy przemian (fazy rozwojowe) danego obiektu (układu), wykazujące obiektywnie stwierdzone różnicowanie się tego obiektu (układu) pod określonym względem"

Przez wiek przedszkolny najczęściej rozumie się okres życia dziecka między trzecim, a siódmym rokiem życia. Geneza tej nazwy jest oczywista. Większość dzieci uczęszcza w tych latach życia do przedszkola, instytucji mającej za zadanie przygotować dzieci do nauki w szkole podstawowej. Wielu autorów zwraca uwagę, że granice chronologiczne wieku przedszkolnego są względne. Bywają, bowiem dzieci 3 - letnie nie przystosowane do zajęć w grupach przedszkolnych oraz dzieci, które mogą podjąć naukę w szkole podstawowej przed ukończeniem siódmego roku życia. Znajduje to odzwierciedlenie w przepisach oświatowych dotyczących obowiązku szkolnego odmiennych w różnych krajach. Różnice sięgają dwóch lat. W niektórych państwach jak np. w Polsce wprowadzono okres przejściowy - jeden rok tzn. "zerówkę".

Edukacji przyrodniczej sprzyja fakt, że jak podkreślają dydaktycy dziecko sześciolatnie przejawia żywe zainteresowanie środowiskiem przyrodniczym, z ciekawością chłonie informacje o bliższym i dalszym otoczeniu. Na korzyść zmienia się sposób zdobywania wiedzy. Obserwujemy lepsze jego przystosowanie do zajęć w grupie rówieśników. Dziecko zdolne jest też do dłuższego skupienia uwagi, co jest szczególnie istotne, gdy słucha wyjaśnień nauczyciela lub pogadarek przyrodniczych. Cechą sprzyjającą organizowaniu pracy z wykorzystaniem ścieżek dydaktycznych jest to, że nadal ulubioną formą spędzania czasu jest zabawa, a jednocześnie jest to podstawowa forma aktywności dzieci. Tak większość dzieci (spostrzeżenia własne) postrzega uczestnictwo w takich zajęciach jako rodzaj zabawy. Mniejsza impulsywność sprzyja koncentracji na zaplanowanych dla nich zadaniach. Aby realizować edukację przyrodniczą z dziećmi w omawianych grupach wieku przedszkolnego stosuje się różnorodne metody i formy pracy dydaktycznej. Przez metodę rozumie się sposób i tok, czyli kolejność działania, które daje pożądane rezultaty. Metody pracy z dziećmi bywają dzielone na: czynne, słowne, oglądowe.

Pierwsza z nich to metoda samodzielnych doświadczeń, polegająca na pobudzaniu własnej inicjatywy dziecka nawiązującego kontakty z otoczeniem.

Drugi typ metody czynnej to metoda zadań stawianych dziecku, które ono wykonuje samodzielnie, często z zaangażowaniem własnej pomysłowości. Metoda ćwiczeń polega na zachęcaniu dziecka do powtarzania poznanych czynności. Jej celem jest utrwalanie poznanych nawyków i umiejętności praktycznych. Są też jedną z dróg kształcenia prawidłowej wymowy. Wspomniane metody słowne pobudzają procesy poznawcze i emocjonalne. Do metod tych zalicza się:

- Rozmowy, gawędy, zagadki. Dzieci mogą uczyć się na pamięć nieskomplikowanych tekstów, wierszy i piosenek.
- Objaśnienia i instrukcje. Mają na celu wyjaśnianie różnych sposobów działań praktycznych.
- Sposoby społecznego porozumienia. To ocena postępowania dziecka np. pochwała lub nagana, upomnienia lub tłumaczenia.

Trzecia grupa metod, kierowanie postępowaniem dziecka bazuje na umożliwianiu poznawania otaczającego świata drogą oglądową - dokonywania spostrzeżeń poprzez: słuch, dotyk, wzrok.

Praca w przedszkolu, zarówno w jego budynku jak i w terenie wymaga określonych form organizacyjnych. Do podstawowych form pracy wychowawczej i edukacyjnej w przedszkolu należą:

- zabawa i inne rodzaje działalności dzieci pozwalające na rozwijanie własnej inicjatywy;
- czynności samoobsługowe dzieci np. związane z utrzymaniem higieny osobistej;
- zajęcia organizowane przez nauczycielkę z całą grupą lub prowadzone w mniejszych zespołach;

Ze względów organizacyjnych można wyróżnić zabawy o charakterze kameralnym (w pomieszczeniach zamkniętych) oraz zajęcia terenowe prowadzone w ogrodzie przedszkolnym lub poza jego obrębem np. w parkach, skwerach lub w lesie. Wszystkie wymienione metody i formy pracy mogą być stosowane w edukacji przyrodniczej. Kameralne to np. pogadanki w salach przedszkolnych, praca w kąci przyrody. Atrakcyjną formą łączącą zajęcia kameralne z obserwacją zjawisk przyrodniczych przed budynkiem przedszkola jest prowadzenie kalendarza pogody. Polega ono na sporządzaniu rysunków ilustrujących pogodę w dniu obserwacji.

Dydaktycy zwracają uwagę, a potwierdzają to moje obserwacje z praktyki, że każdy rysunek powinien być przedmiotem zainteresowania i życzliwej oceny nauczyciela, a także musi być zauważony i pochwalony przez rodziców. Jednak prowadzenie go systematycznie przez cały rok byłoby dla dzieci nużące. We własnej pracy dydaktycznej wykorzystuję ten rodzaj edukacji na początku zmieniających się czterech pór roku. Przy okazji zwracam im uwagę na niebezpieczeństwa występujące w różnych porach roku. Mogą to być śliskie chodniki w zimie czy topniejący a więc kruchy lód na zbiornikach wodnych w okresie przedwiośnia.

Bliższy kontakt z przyrodą dziecko może mieć w przedszkolnym ogrodzie. Niektórzy autorzy zwracają uwagę, że dziecko chętnie będzie uczestniczyło w pracach pielęgnacyjnych ogrodu. Pod kierunkiem nauczycielki może małą konewką podlewać rabatki kwiatowe, zbierać

owoce (nie powodujące niebezpieczeństwa połknięcia się np. gruszki, śliwki) Przy wszystkich tych atrakcyjnych dla dziecka czynnościach jest okazja pogłębiania jego wiedzy o roślinach .

Atrakcyjną formą edukacji przyrodniczej na terenie ogrodu przedszkolnego jest dokarmianie ptaków w zimie. Zajęcia te kształtują umysł dziecka a jednocześnie rozwijają jego opiekuńcze nastawienie do przyrody

Opracowanie: mgr Jadwiga Wesołowska